

ಸೀಮಿತಳಾಗಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಮುಳ್ಳುಮುಳ್ಳಾಗಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂದಲು ಚಿಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನಾಪಿತನ ಎದುರು ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿ ಕೂರಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎನ್ನುವುದು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲನೆಯಾಗಲೇಬೇಕಾದ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಶಿವರಾಮ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕನನ್ನು ಅಡಕತ್ತರಿಗೆ ದೂಕಿರಲಿಲ್ಲ. 'ನಾಕು ಜನ ಹೆಂಗಾರೋ ಹಂಗೆ ಇರಬೇಕು ಕಣೇ' ಎನ್ನುವ ಬುದ್ಧಿಮಾತು ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಉದುರಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹಾಗೇನಾದರೂ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದ್ದರೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಕಮಲಾ ಎನ್ನುವ ದುದೈವಿ ಹೆಣ್ಣು? ಅಲ್ಲೂ ಸಲ್ಲದೆ, ಇಲ್ಲೂ ಸಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ಜೀವ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೋಂದೇ ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿರುತ್ತಿತ್ತೇನೋ. ಬದುಕು ಎನ್ನುವುದು ಯಾರ ಕಲ್ಪನೆಗೂ ನಿಲುಕದ ನಿಗೂಢ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಟ್ಟುಕಥೆಗಿಂತ ಅನೂಹ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಜೀವನ. ಗಂಡ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಒಂದು ಲೋಪ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಮಿಕ್ಕಂತೆ ಉಂಡುಟ್ಟು ತೌರಿನಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕಾಲಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು ಕಮಲಾ. ಅವಳಾದರೂ ಯಾವ ಮಹಾ ದೊಡ್ಡವಳು? ಶಿವರಾಮನಿಗಿಂತ ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷ ದೊಡ್ಡವಳು. ತಮ್ಮನ ಬದುಕಿಗೆ ಈಗಿನ್ನೂ ಶ್ರೀಕಾರ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅವಳ ಬದುಕಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಿರಾವು.

'ತನಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿತ್ತು' ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆತೇಬಿಟ್ಟವಳಂತೆ ಅವಳ ವರ್ತನೆ. ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ತಪ್ಪದೆ ಹರಳೆಣ್ಣೆ ಗಿಂಡಿ ಹಿಡಿದು ಅಮ್ಮನ ಎದುರು ಬರುತ್ತಾಳೆ. 'ಅಮ್ಮಾ, ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕೇ...' ಎನ್ನುತ್ತಾ ಅವರೆದುರು ಅಂಡೂರಿ ಹಾಯಾಗಿ ಕೂತು ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಿ ಅಮ್ಮ ತಪತಪ ತಟ್ಟಿದರೆ ಹಿತವಾಗಿ ಆ ಸುಖ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತಲೆಗೂದಲು ಅಂದರೆ ಕಮಲನದು. ಬಾಚಿ ಮುಡಿ ಕಟ್ಟಿದರೆ ಸಿಪ್ಪೆ ಸುಲಿಯದ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಯ ಗಾತ್ರ. ಮುಡಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಕಮಲಾ. ಉದ್ದ ಜಡೆಯನ್ನು ಹೆಣೆದು ಹಾಗೇ ತೂಗುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಡೆಯುವಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಆ ಜಡೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ವಾಲಾಡುತ್ತಾ ಅವಳ ನಡಿಗೆಗೊಂದು ನರ್ತನದ ಲಾಸ್ಯ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅವಳ ನಿಡುಜಡೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಎಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಬಾಯಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿಂತು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದುದಿತ್ತು. ಈ ನಮೂನೆ ಕೇಶಸಂಪತ್ತು ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಕಮಲಾ ಅದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಶತಾಯುಗತಾಯ ಸಿದ್ಧಳಾಗಲಿಲ್ಲವೇನೋ. ಅದ್ಯಾವುದೋ ರಾಕ್ಷಸನ ಪ್ರಾಣ ಏಳುಸಮುದ್ರದ ಆಚೆಯ ಕೀಳುಸಮುದ್ರದ ನಡುವಿನ ಒಂದು ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಮರದ ಮೇಲಿನ ಒಂದು ಗಿಣಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂದು ಕಥೆ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ ಕಮಲನ ಪ್ರಾಣ ಅವಳ ತಲೆಗೂದಲಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಡನ ಮನೆಯವರನ್ನು ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತನ್ನದಾಗಿದ್ದ ಸರ್ವಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಬಂದವಳ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿರಲು ಸಾಧ್ಯ? ಕಮಲಾ ತನ್ನ ತಲೆಕೂದಲನ್ನು ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು ಅಂದರೆ

ಇಂಥಾದ್ದೊಂದು ಉಮೇದು ಅವಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವುದರ ಹಿಂದೆ ಯಾಕೆ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಅವಳಿಗೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಅಡಗಿ ಕೂತಿರುತ್ತಿತ್ತೇನೋ? ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಉಂಡು ಕೈ ತೊಳೆದ ಮೇಲೆ ವೆಂಕಮ್ಮ ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಎದ್ದು ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುವುದರೊಳಗೆ ಕೈಲಿ ಮರದ ಬಾಚಣಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಕಮಲಾ ಅವರೆದುರು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಗಳಿಗೆ ತಲೆ ಬಾಚುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅರ್ಧ ಗಂಟೆ, ತಲೆಗೆ ಎರೆದುಕೊಂಡ ದಿನ ಸಿಕ್ಕು ಬಿಡಿಸಿ ಜಡೆ ಹೆಣೆಯುವುದಕ್ಕೆ ವೆಂಕಮ್ಮನ ಕೈ ಸೋತು ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

'ನಂಕೈಲಾಗಲ್ಲ ಕಣೇ. ರಟ್ಟೆ ಬಿದ್ದು ಹೋಯ್ತು. ಇಷ್ಟೊಷ್ಟ ಆಯ್ತು. ಇನ್ನೂ ಜಡೆ ಹಾಕೋಳ್ಳೋಕೆ ಬರಲ್ಲ ಅಂದ್ರೆ ಏನರ್ಥ?' ವೆಂಕಮ್ಮನ ಬೈಗುಳದಲ್ಲೂ ಪ್ರೀತಿ ಜಿನುಗುತ್ತಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಗಂಡನ ಸುಖಕ್ಕೆ ತಿಲಾಂಜಲಿ ಬಿಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವುದಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ವೆಂಕಮ್ಮ ತಯಾರು. ಸೊಸೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕಪಾತ ಆಗಬಾರದೆಂದು ಅವಳಿಗೂ ಜಡೆ ಹಾಕಲು ಉತ್ತಾಹ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ವೆಂಕಮ್ಮ.

'ಬ್ಯಾಡಪ್ಪಾ. ಅತ್ತಿಗೆ ಹಂಗೆ ನಂಗೆಲ್ಲುಂಟು ಹೊರೆಗೂದಲು? ಮೋಟು ಜಡೆ...' ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ತೌರಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವಳೂ ಅಮ್ಮನ ಕೈಲಿ ಚಾಕರಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡವಳು. ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಅದ್ದಿಲ್ಲದ ಬಂತೋ ಗಾಂಭೀರ್ಯ? ಮನೆ ಎದುರಿನ ಹೂದೋಟದಲ್ಲಿ ಬೇಸಿಗೆ ಬಂತು ಅಂದರೆ ಎಲೆ ಕಾಣದಷ್ಟು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂಗಳ ರಾಶಿ. 'ಹಸಿರು ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ಮೊಸರು ಚೆಲ್ಲಿದಂತೆ'. ಸಂಜೆ ಹೊತ್ತು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಮೊಗ್ಗು ಬಿಡಿಸಿ, ಕಾಲಿನ ಹೆಬ್ಬೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಾಳೆನಾರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮೊಗ್ಗು ನೆಯ್ಯಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು ಕಮಲಾ. ಮನೆಯಾಚೆಯು ತಂಪಿನಲ್ಲಿ ಒದ್ದೆಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ದಂಡೆ ಸುತ್ತಿಟ್ಟರೆ ಬೆಳಗಿನ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅರೆಬಿಂದು ಘಮಘಮ. ಬೆಳಬೆಳಗ್ಗೆ ಎದ್ದೊಡನೆ ಅದನ್ನು ಮುಡಿದು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸಲು ಒಂದು ಕಾರಣ ಇತ್ತು. ಅವಳದೇ ಆದ ಗುಪ್ತವಾದ ಕಾರಣ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎದ್ದು ಕಾಫಿಗೆ ಬಂದ ಶಿವರಾಮ ಅಡುಗೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಡುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿಮಳವನ್ನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಉಸಿರೆಳೆದುಕೊಂಡು ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಎಂದು ಅವಳ ಅನಿಸಿಕೆ. ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳು ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳದೆಯೂ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಹೇಗೋ ಇದು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಅರಿವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ರಾಜಗಾಂಭೀರ್ಯ ಶಿವರಾಮನಿಗೆ. ಇಂಥಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು, ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೇಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನವಿರು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು, ಯಾವತ್ತೂ ಅವನು ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೆಂಡತಿಯ ಎದುರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದವನಲ್ಲ. ಸಲಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಲ್ಲು ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಬಾರದು ಅನ್ನುವುದು ಒಂದು ಕಾರಣ ಇರಬಹುದು. ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಕ್ಕನಿಗೆ

ರಸಿಕ ಚೇಷ್ಟೆಗಳೇನಾದರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಅವಳಿಗೆ ನೋವೋ, ವಿಷಾದವೋ, ಮುಜುಗರವೋ ಆಗಬಾರದು ಎನ್ನುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣ.

ಎರಡನೆಯದೇ ಹೆಚ್ಚು ಸರಿ ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಗಂಡನ ಗಜ ಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಾಧಾನ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಒಮ್ಮೆ ಅವಳಿಗೆ ಆಘಾತವಾಗುವಂಥ ಸಂಗತಿಯೊಂದು ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿತ್ತು. ಯಾರೊಂದಿಗೂ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದೆ, ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೊಟ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಸುರುಳಿ ಸುತ್ತುವ ಸಂಗತಿ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎದ್ದು ಮುಖ ತೊಳೆದು, ಕೈಬೆರಳುಗಳಿಂದಲೇ ತಲೆಗೂದಲು ಒಪ್ಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ದಿನದ ಮೊದಲ ಕೆಲಸವಾದ ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆಯನ್ನು ಮುಡಿಗೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಳು ಹಿತ್ತಿಲಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಮನೆ ಎದುರಿನ ತುಳಸಿಪಟ್ಟಿಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಇನ್ನೇನು ಹೂದಂಡೆಯನ್ನು ಮುಡಿಗೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಒಮ್ಮೆ ಮೂಗಿನ ಬಳಿಗೊಯ್ದು ಆಘಾತಿಸುವ ಸಹಜ ಬಯಕೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿತ್ತು. ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ದಂಡೆಯನ್ನು ಮೂಗಿನ ಹತ್ತಿರ ಹಿಡಿದರೆ ಏನೋ ಮುಲುಮುಲು. ತಲೆಗೂದಲ ಎಳೆಯೊಂದು ಮುಖ ನೇವರಿಸುವಂತೆ, ಕನ್ನೆಗೆ ತಾಗಿಯೂ ತಾಗದಂತೆ ನೇತಾಡುತ್ತಿದೆ. ಝಗ್ ಅಂದಿತ್ತು ಎದೆ.

ತುಳಸಿಪಟ್ಟಿಯ ಮೇಲಿಟ್ಟ ಹೂದಂಡೆಗೆ ತಲೆಗೂದಲು ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಖಂಡಿತಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಿ ತಲೆ ಬಾಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಅಂದರೆ ಮತ್ತಾರು? ತಲೆ ಬಾಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೆಂಗಸರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೇ. ಹಿತ್ತಲ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ತಲೆ ಬಾಚಿಕೊಂಡಾದ ಮೇಲೆ ಹಣೆಗೆಗೆ ಹತ್ತಿದ ತಲೆಕಸ ತೆಗೆದು, ಕೆಳಗೆ ಉದುರಿರಬಹುದಾದ್ದನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಬಳಿದು ಉಂಡೆ ಮಾಡಿ ಬದಿಯ ಕಸ ಬಿಸಾಕುವ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಬರುವ ಕ್ರಮ. ಮೂರು ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೇಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲು ನೀಡಿ ಕೂತು ದಂಡೆ ಕಟ್ಟುವವಳು ಕಮಲಾ. ಇದ್ದಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ತಲೆಕೂದಲು? ತಲೆಕೂದಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಲು, ಅಥವಾ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ದೈರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಳಗೆ ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುತ್ತಾ ಅತ್ತಿಗೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿಚ್ಚೇ ಅನಿಸುವಂತೆ ತಾಗಿ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ತಲೆಗೂದಲಿನಿಂದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಪರಿಮಳವೇನಾದರೂ ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿರಬಹುದೇ ಎಂದು ಮೂಗರಳಿಸಿ ಉಸಿರೆಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅವಳೇ ಸ್ವತಃ ಮುಡಿದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಪರಿಮಳ ಸುತ್ತ ಹಬ್ಬಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿದ್ದೇನೂ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಅನುಭವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಛೂ, ಇದೆಂಥಾ ಹಿನ್ಬುದ್ದಿ ತನ್ನದು...' ಎಂದು ಅವಳಿಗೇ ಕಸಿವಿಸಿ. ಮನಸ್ಸು ಅಂದರೆ ಎಷ್ಟು ವಿಚಿತ್ರ. ಏನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಏನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಎನ್ನುವ ಯಾವ ತಡೆಗೋಡೆಯೂ ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅನುಮಾನ ಅಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ರೋಗ ಎಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆಯೇ?